

DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2021-270-6-28-34>

УДК 338.46

ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Манухіна М.Ю., Тацій І.В.

EXPERIENCE AND PROSPECTS USE OF DERIVATIVES FINANCIAL INSTRUMENTS IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE

Manuhina M.Y., Tatsii I.V.

*У статті розглянуто сутність і класифікацію фінансових інструментів, особливу увагу приділено похідним фінансовим інструментам. Досліджено міжнародний досвід їх використання, а також досвід їх використання в аграрному секторі економіки України. Виявлено основні проблеми, з якими стикаються учасники ринку похідних фінансових інструментів. Проаналізовано використання сучасних ринкових інструментів хеджування цінних ризиків та напрями розвитку деривативів як інструментів хеджування на прикладі підприємств агропромислового комплексу. Виявлено основні проблеми учасників ринку в аграрному секторі економіки України та надано рекомендації щодо умов використання фінансових інструментів. **Ключові слова:** агропромисловість, інвестування, фінансові інструменти, похідні фінансові інструменти, дериватив, форвард, фьючерс, хеджування.*

Постановка проблеми. Сільське господарство є стратегічно важливою галуззю економіки України, бо воно, насамперед, дозволяє вирішувати питання продовольчої безпеки. Але, в силу специфічних особливостей, нормальне його функціонування практично неможливе без залучення зовнішніх джерел фінансування. Використання фінансових інструментів в умовах всесвітньої пандемії розширює можливості аграрного сектору України щодо формування інвестиційних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Зазначимо, що питання теорії та практики застосування різних фінансових інструментів активізації інвестиційних процесів в окремих галузях національної економіки досить ґрунтовно досліджували науковці І.В. Ангелко, М.П. Денисенко, Т.В. Майорова, А.А. Пересада та ін. Зарубіжні вчені переважно чиним висвітлюють досвід застосування різних фінансових інструментів для інвестування економічного сталого розвитку, зокрема Robert T. Kleiman, Anandi P. Sahu, Francesco Tropea та Lopode Carvalho, Фабоцци.

Незважаючи на велику кількість досліджень в цій області, постійні зміни в законодавстві та нестабільність економічної ситуації в країні спонукають до необхідності подальших досліджень й наукового пошуку нових шляхів залучення коштів для господарської діяльності агропромислових виробників. Саме вищезазначене і зумовлює актуальність дослідження, формулювання його мети і конкретизацію завдань.

Метою статті є узагальнення існуючих поглядів на проблему застосування різних фінансових інструментів в теорії та практиці формування інвестиційних ресурсів в аграрному секторі національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасних умовах агропромисловий комплекс є пріоритетною галуззю української економіки. Для країни він насамперед є гарантією власної продовольчої безпеки. З точки зору майбутніх фінансових потоків, агробізнес є найбільш перспективним як для внутрішнього ринку, так і для світової торгівлі.

Оскільки сільське господарство є ланкою з уповільненим оборотом капіталу (прибуток від господарської діяльності залежить від сезонності, а фінансування для ефективного господарювання необхідне протягом усього року), то стає очевидним, що нормальне стабільне його функціонування практично неможливе без залучення зовнішніх джерел фінансування – фінансових інструментів.

Формування інвестиційних ресурсів в аграрному секторі економіки здійснюється за допомогою різних фінансових інструментів.

Відповідно до П(С)БО 13 "Фінансові інструменти", фінансовий інструмент — контракт, який одночасно приводить до виникнення (збільшення) фінансового активу в одного підприємства і фінансового зобов'язання або інструмента власного капіталу в іншого [3].

Питання класифікації, визнання, оцінки фінансових інструментів розглядаються в МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання» і МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання і оцінка». В цих стандартах надається таке визначення фінансових інструментів – це будь-який контракт, який приводить до виникнення фінансового активу у одного суб'єкта господарювання та фінансового зобов'язання або інструмента капіталу у іншого суб'єкта господарювання [1, 2].

На практиці європейських країн фінансові інструменти класифікують за різноманітними критеріями. Відповідні характеристики наведено на рисунку.

Згідно з класифікацією «за економічним змістом та способом відображення» фінансові інструменти поділяють на «балансові (визнані)» і «позабалансові (невизнані)».

Вчені і практики з інших країн також відокремлюють товарні та фінансові інструменти або, як їх ще називають, «деривативи». Однак, «товарні деривативи» не є фінансовими інструментами.

«За характером взаємовідносин та цілями обліку» фінансові інструменти поділяються на фінансові активи, фінансові зобов'язання, інструменти власного капіталу, похідні фінансові інструменти, складні фінансові інструменти.

У свою чергу, найвідомішими прикладами фінансових активів, які дають можливість контрактним правом тримати кошти в майбутньому, є «дебіторська заборгованість із покупцями та замовниками», «векселі одержані», «позики видані» та «фінансові інвестиції». Щодо фінансових зобов'язань, то

там прикладами є «кредиторська заборгованість за розрахунками з постачальниками та замовниками», «розрахунки за векселями виданими», «отримані позики», «зобов'язання за облигаціями».

Відповідно до ПСБО № 13, «Інструмент власного капіталу — контракт, який підтверджує право на частину в активах підприємства, що залишається після вирахування сум за всіма його зобов'язаннями». Інструментом капіталу являється зобов'язання підприємств випускати або передавати свої інструменти. Приклади інструментів власного капіталу включають прості акції, певні види привілейованих акцій, варіанти або опціони для передплати на прості акції або придбання їх у підприємств - емітентів.

«Складний фінансовий інструмент – це фінансовий інструмент, що містить компонент фінансового зобов'язання і компонент інструмента власного капіталу». При цьому слід зазначити, що національні і міжнародні стандарти бухгалтерського обліку наголошують, щоб компоненти зобов'язання та компоненти капіталу, створені одним фінансовим інструментом, окремо вказувалися в балансі емітента.

Наступною характерною ознакою є «залежність від предмету договору», тобто фінансові інструменти поділяються на «первинні» та «похідні». Більшість основних фінансових інструментів являються балансовими, прикладами є «кошти в національній та іноземній валюті», «дебіторська або кредиторська заборгованість», «цінні папери», які надають право власності, «фінансова оренда», страхові контракти фінансового характеру тощо.

Рис. Класифікаційні ознаки фінансових інструментів

Щодо похідних, то похідним фінансовим інструментом вважається інструмент:

- розрахунки за яким здійснюватимуться в майбутньому;
- вартість якого змінюється внаслідок зміни курсу цінних паперів, валютного курсу, індексу цін або інших базисних змінних;
- який не вимагає початкових інвестицій.

Похідні фінансові інструменти або, як їх ще називають, деривативи можна розглядати як фінансовий контракт, предметом якого є ціна базового активу.

Серед деривативів виділяють такі види:

- контракти на різницю;
- ф'ючерсні контракти;
- форвардні контракти;
- опціони;
- свопи [4, 5].

На основну увагу сьогодні безперечно заслуговують такі інструменти фінансово-кредитного механізму, як форвардні та ф'ючерсні контракти [7].

«Переваги форвардних контрактів на українському аграрному ринку охоплюють – фіксацію ціни, обсягів та якості товару, що дає змогу фермерам планувати операції та розраховувати на грошові потоки. Покупці так само, маючи повну інформацію, забезпечують себе достатньою сировиною для подальшого перероблення та/або виконання власних зобов'язань за форвардними експортними контрактами. Проте варто зазначити, що є сумніви щодо ціноутворення двосторонніх форвардних контрактів в Україні, укладених поза біржою, двома суб'єктами господарювання і з унікальними умовами для обох сторін. Це ускладнює передусім процес моніторингу ціноутворення, а також врегулювання невиконання однією зі сторін відповідних зобов'язань та ускладнює дострокове розірвання угоди. У підсумку, форвардні контракти фіксують ціну, обсяги та якість товару, та дату поставки. Проте існують і негативні характеристики форвардів:

- двосторонні договори укладаються без відома усього ринку;
- не існує централізованої ринкової звітності та збору даних, тобто оперативної ринкової інформації;
- фіксованість ціни, притаманна форвардам, може зашкодити фінансовому результату одному з контрагентів угоди у випадку різкої зміни кон'юнктури ринку;
- умови форвардних контрактів є змінними та унікальними. Від так укладання нових угод з новим контрагентом потребує часу та зусиль;
- жорсткі та ригідні положення дострокового розірвання контрактів;
- лімітований вибір контрагентів через відсутність єдиного торговельного майданчику;
- фінансовий розрахунок та/або поставка – не гарантуються.

Натомість два інших типи деривативів них контрактів – ф'ючерси та опціони. Їхніми перевагами є:

по-перше, це біржові контракти, де проходить активна торгівля з великою кількістю заявок від продавців і покупців, що максимально наближує ціну на інструмент до ефективного ринкового рівня та забезпечує достатній доступ до ліквідності; по-друге, з огляду на те, що це строковий біржовий контракт, він є стандартизованим, що зі свого боку означає можливість перепродати іншій зацікавленій стороні, тобто де-факто продажу контракту (є ймовірність продажу контракту за ціною нижчою/вищою за початкову); по-третє, такий тип контракту переважно може бути за наявності Центрального контрагента, який зобов'язаний проводити щоденну переоцінку позиції учасника та в разі різких змін кон'юнктури ринку зберігає стимули для обох сторін угоди виконувати її, що суттєво зменшує ризик контрагента. До того ж Центральний контрагент, проводячи mark-to-market і збираючи варіаційну маржу, знижує ризик дефолту учасника.

Важливим аспектом є те, що ф'ючерси обертаються або котируються на фондових біржах, тобто їх ціни та інші специфікації доступні публічно. У випадку ж з форвардним контрактом, його деталі зазвичай відомі тільки продавцю і покупцю. У наш час ф'ючерсні контракти не мають попиту на фондових біржах нашої країни [8]. Це зумовлено, по-перше, юридичною невизначеністю таких типів контрактів, а саме в частині розрахунків (фізичним товаром чи грошима), управління ризиками, та ролі регуляторів. По-друге, згідно з результатами опитування, не всі учасники аграрного ринку знають та усвідомлюють потенційну користь від строкових контрактів.

Але первісною метою використання даних інструментів є забезпечення збалансованого обмінного курсу по товарах. Наразі виділяють три основних деривативи, які засновані на набагато більшій кількості активів і мають ще більше застосувань:

- хеджування позиції по конкретному базовому активу;
- спекуляція на ціні базового активу з метою отримання прибутку;
- підвищення вартості власних активів.

Згідно з П(С)БО 13 хеджування - застосування одного чи декількох інструментів хеджування з метою повної чи часткової компенсації змін справедливої вартості об'єкта хеджування або пов'язаного з ним грошового потоку.

Інструмент хеджування — похідний фінансовий інструмент, фінансовий актив або фінансове зобов'язання, справедлива вартість яких і грошові потоки від яких, як очікується, компенсуватимуть зміни справедливої вартості або потоку грошових коштів об'єкта хеджування [3, 9].

Недоліками хеджування на світових ринках є:

- базисний ризик – ризик непаралельної зміни цін на спотовому та строковому ринках, що може виникнути внаслідок дії неринкових факторів (відокремлення тенденцій на внутрішньому та зовнішньому біржовому ринках);

- складнощі доступу українських учасників (особливо дрібних) до світових ринків через брак обізнаності вітчизняних учасників з алгоритмом здійснення операцій на цих ринках та комунікаційними проблемами співпраці із закордонними брокерами;

- наявність валютного ризику, закладеного в ціну контрактів.

На прикладі ринку зернових та олійних культур, як частини АПК було проведено дослідження за інформацією про результати загально національного опитування з питань перспектив використання деривативів на цьому ринку, яке виконала в серпні-вересні 2019 року компанія «Украгроконсалт» у співпраці з маркетинговою компанією New Image Marketing Group на замовлення Проекту USAID «Трансформація фінансового сектору»[10].

Основною метою опитування було виявити чинники, що впливають на попит і використання інструментів хеджування учасниками українського ринку зерна, розробити рекомендації для розвитку використання деривативів на українському ринку зерна та потрібних дій із боку зацікавлених сторін, зокрема й державних органів, учасників ринку зерна, сільськогосподарських виробників, інвесторів.

Результати опитування вказують на відсутність сучасної практики управління ризиками за допомогою деривативів. Опитування підтвердили, що взаємодія учасників українського аграрного ринку базується переважно на спотових контрактах. Це призводить до підвищених цінових ризиків.

Ідентифіковано дві основні причини неробочого ринку деривативів в Україні: 1) відсутність в Україні біржі з достатнім рівнем ліквідності та кількості гравців; 2) низький рівень обізнаності учасників ринку й побоювання підвищених ризиків. На запитання «Чи знаєте Ви, що таке деривативи?» більшість опитаних дала негативну відповідь, а з-поміж тих, хто відповів позитивно, не всі дали правильне визначення поняття деривативів. На запитання «Чи використовували Ви деривативи?» лівова частка опитаних учасників ринку дала негативну відповідь. З-поміж опитаних більший досвід використання деривативів мають трейдери, меншою мірою переробники та сільгоспвиробники (таб.1).

Таблиця 1

Використання деривативів учасниками агроринку

Учасник ринку	Частка позитивних відповідей («так»)
Сільгоспвиробники	12%
Трейдери	38%
Переробники	20%

Щодо поняття хеджування результати опитування вказують на кращу обізнаність учасників ринку.

Більшість з них дала правильне визначення поняття хеджування.

Інструментами хеджування переважно користуються трейдери й переробники, що корелюється з даними опитування.

Серед українських компаній-учасників ринку найбільший досвід із хеджування ризиків мають трейдери – сумарно 66% респондентів трейдерів користувались деривативами (біржовими та позабіржовими), до того ж переважно з міжнародних головними офісами: саме через головні офіси/материнські структури здійснюють хеджування цінових ризиків. Найменший показник у виробників – 9% респондентів користувались деривативами. Серед переробників частка склала 29%.

Щодо форвардних контрактів тона практиці зараз понад 70% зерна й олійних структур продається за спотовими контрактами вже після збирання врожаю. Тобто, форвардні контракти лише набувають поширення.

У той же час міжнародний досвід організації торгівлі аграрними деривативами показує, що 66% респондентів-трейдерів уже хеджують цінові ризики на міжнародних біржах (біржовими й позабіржовими деривативами). Є можливість хеджувати рапсові та пшеничні цінові ризики, використовуючи ф'ючерси і опціони на MATIFF, а також кукурудзяні, пшеничні й соєві ф'ючерсні/опціонні контракти на CME.

Наприклад, Китайський біржовий ринок деривативів є одним із найбільших у світі й далі зростає. З-поміж головних чинників успіху стали реформи ринку, проведені в 1990-х рр., у результаті яких:

1. Було скорочено кількість бірж (на першому етапі з 50 до 14, потім до 3): сьогодні головними ринками є Далянська товарна біржа (Dalian Commodity Exchange, DCE), Товарна біржа Чженчжоу (Zhengzhou Commodity Exchange, CZCE), Шанхайська ф'ючерсна біржа (Shanghai Futures Exchange, SHFE), а також Китайська біржа фінансових ф'ючерсів (China Financial Futures Exchange);

2. Скорочення кількості контрактів (на першому етапі до 35, потім лише до 12), спеціалізація бірж на найліквідніших контрактах за стандартизованими товарами;

3. Централізоване регулювання торгівлі Комісією з цінних паперів та ліцензування брокерської діяльності, яке підвищило вимоги до капіталу та професіоналізму учасників ринку, обмежило можливості маніпулювання цінами;

4. Створення надійних механізмів забезпечення постачання (практично всі товарні контракти передбачають постачання з настанням строку виконання), зокрема і створення системи акредитованих складів для фізичного зберігання товарів, що узгоджувалися з жорсткими вимогами бірж.

Біржами, що спеціалізуються на контрактах аграрною продукцією, є Далянська біржа (контракти на сою, зерно, соєві корми, боби, рис тощо) та Біржа Чженчжоу (пшениця, кукурудза, соєві боби, квасоля, кунжут та ін.). Водночас сьогодні біржі з початковою аграрною спеціалізацією розширюють перелік

контрактів, запроваджуючи торгівлю продуктами інших галузей. Однією з важливих останніх тенденцій на ринку Китаю є поступове відкриття торгівлі для іноземних учасників. Розвиток цієї тенденції може значно збільшити обсяги торгівлі та ліквідність китайського ринку.

Індійський ринок деривативів на аграрну продукцію, поряд із китайським, є одним із найбільших у світі. Активний розвиток торгівлі почався з 2000-х рр. після низки реформ, запроваджених урядом, передусім – лібералізації аграрного ринку, зняття заборони на ф'ючерсну торгівлю деякими товарами.

Найбільшою товарною біржею Індії є Універсальна Товарна Біржа Індії (Multi Commodity Exchange of India, MCX89), яка зі щоденним обігом понад 2,5 млрд дол. Охоплює понад 80% індійського ринку товарних деривативів, значно випереджаючи державні NMCE, NCDEX, ACE та інші. Серед контрактів, які торгуються на MCX: на пальмову олію, спеції, бавовну.

З-поміж факторів успіху розвитку торгівлі деривативами в Індії можна вказати підтримку з боку міжнародних організацій, які допомогли уряду та біржам революціонізувати структуру біржової торгівлі, усунувши регуляторні перешкоди, забезпечивши створення національних бірж замість дрібних регіональних, запровадивши професійний менеджмент бірж. У результаті реформ національні біржі Індії мірі більшою мірою почали виконувати роль надійних нейтральних організаторів торгівлі, а не інструментів для маніпуляцій та забезпечення локальних інтересів окремих груп учасників.

Стримуючими факторами для подальшого розвитку деривативів в Індії дослідники називають державне втручання в аграрний ринок (зокрема, обмеження на торгівлю певними товарами, оподаткування торговельних операцій), відсутність достатньої кількості складів, розгалуженої та дієвої системи перевірки якості і стандартизації продукції.

США є країною з історично найрозвиненішою індустрією деривативів. 1848 року після відкриття каналу Мічиган-Іллінойс фермери збиралися в Чикаго після збирання врожаю продавати вирощене зерно. Ціни були низькими з огляду на велику пропозицію після врожаю, і часто виникали суперечки через якість зерна. Цього ж року група з 82 підприємливих торговців заснувала Чиказьку Торговельну Палату (Chicago Board of Trade, CBOT).

Головними цілями заснування CBOT були: упорядкування ринку зернової торгівлі, запровадження стандартів якості, створення справедливого індикатора ціни на зернові культури, доступного всім учасникам ринку, та інструменту обмеження цінових ризиків за великої волатильності цін на зерно.

Першу зернову угоду укладено 1851 р., і вже 1865 р. CBOT почала торгувати стандартизованими товарними ф'ючерсами. Того ж року CBOT запровадила вимогу про внесення продавцями й покупцями гарантійного забезпечення або маржі, щоб уникнути

частих дефолтів за їхніми контрактними зобов'язаннями.

1925 р. створено клірингову установу CBOT, метою якої було забезпечити фінансову стабільність біржі. 1898 р. у CBOT з'явився конкурент – Чиказька Товарна Біржа (Chicago Mercantile Exchange, CME).

Зернові та продовольчі ф'ючерсні контракти лишалися провідними продуктами біржі аж до впровадження фінансових ф'ючерсів на початок 1970 років.

Обидві біржі було засновано як неприбуткові членські (membership) організації, але згодом, у 2000 р., для розвитку бірж ухвалили рішення інкорпорувати біржу, що дало поштовх до її подальшого зростання. 2007 р. біржі CBOT і CME злились, була створено CME Group, яка з 2008 р. поглинула NYMEX (енергетичні та інші деривативи), COMEX (метали тощо), Minneapolis Exchange, Kansas City Board of Trade, перетворившись на найбільшу біржу деривативів світу. Ринкова капіталізація CME Group сягнула 25 млрд дол. Єдиним конкурентом CME Group на ринку США лишається ICE USA, що 2007 р. поглинула New York Coffee Sugar Cocoa Exchange (какао, цукор, апельсиновий сік, бавовна).

Чинниками успішного розвитку ринку деривативів у США стали:

- велика кількість зацікавлених учасників ринку;
- консолідація і невелика кількість бірж;
- стандартизація контрактів;
- розроблення дієвих маржинальних правил (правил торгівлі, які забезпечували надійність виконання контрактів);
- фінансово стабільна клірингова установа;
- довіра до фінансової системи загалом;
- ефективний і водночас не надмірний державний нагляд;
- саморегулювання індустрії торгівлі деривативами, що забезпечило дієві механізми арбітражу та врегулювання спорів між учасниками ринку;
- розвиток інституту брокерів-консультантів;
- постійний процес освіти й навчання клієнтів, який виконували біржа і брокери-консультанти.

Таким чином, світовий досвід торгівлі деривативами на аграрну продукцію свідчить, що чинниками, що стримують розвиток торгівлі деривативами, є:

- втручання держави в ринок (як-от обмеження на зовнішню торгівлю, регулювання цін, державні програми підтримки цін);
- неефективне оподаткування операцій на ринку деривативів;
- брак чи недостатня розвиненість біржової інфраструктури;
- брак дієвого регулювання складських свідоцтв;
- ринкова (монопольна) влада великих учасників ринку (можливість впливати на ціни та маніпулювати ними);

- недостатня освіченість учасників ринку та поінформованість про можливості торгівлі деривативами.

Дослідження ринків деривативів показує, що:

- у разі створення ліквідного ринку ринок деривативів може добре виконувати функції механізму ціноутворення та обмеження ризиків;
- не можна вважати аксіомою, що наявність ринку деривативів та спекулятивні операції на таких ринках обов'язково призводять до збільшення розмірів коливань цін.

Здебільшого такі гіпотези не підтверджують наявність ліквідного ринку деривативів сприяє кредитуванню виробників аграрної продукції, оскільки дає змогу зменшити ризики для кредиторів.

Модель аграрних поставних деривативів США можна використати в Україні для створення мініверсії Чикаго з ф'ючерсними/опціонними контрактами на кукурудзу, пшеницю, ячмінь, сояшник і сою. Водночас потрібним є розвиток та поширення контракту гривня – долар, щоб задовольнити потреби ринку в обмеженні валютних ризиків.

Висновок. Отже, наразі одним із перспективним напрямів фінансування аграрного сектору є багатостороння співпраця виробників насіння, засобів захисту рослин, техніки, обладнання тощо з банками, страховими компаніями та міжнародними партнерами щодо кредитування виробників аграрного сектору. Вагомим досягненням є запровадження партнерських програм, котрі значно покращують умови для виробників аграрного сектору, в тому числі дрібних і середніх, а також розширюють їх можливості щодо поповнення обігових коштів.

Започатковані протягом останніх років фінансові ініціативи в аграрному секторі очевидно прийнятні, проте наразі це початковий етап, успішна реалізація якого може сприяти зростанню інвестиційної активності сільськогосподарських виробників.

Міжнародний досвід може суттєво пришвидшити процес створення ринку деривативів в Україні. Аналіз інформації та відповідні висновки щодо вдалих проектів створення ринку деривативів можуть слугувати дорожньою картою майбутньої реформи. З технічної точки зору – Україна повинна шукати шляхи придбання та/або створення власного ІТ продукту для забезпечення торгівлі та пост-трейду. В учасників є попит на додаткову освіту щодо хеджування, деривативів та їх практичного використання. З огляду на кількість наявної безкоштовної інформації – забезпечити зацікавлених учасників ринку освітньою базою цілком можливо. Найскладнішим, але найважливішим завданням є трансформація інституцій та імплементація реформ. Це також є головною вимогою учасників ринку агропромислової продукції в Україні. Створення збалансованого державного регулювання, яке посприяє розвитку ринку та захистить учасників є надскладним завданням задля успіху якого повинен існувати продуктивний та об'єктивний діалог між владою та учасниками ринку.

Література

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 (МСБО 32). Фінансові інструменти: подання від 01.01.2012 р., № 929_029 [Електронний ресурс]. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_029#Text
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 (МСБО 39). Фінансові інструменти: визнання та оцінка від 17.10.2013 р., № 929_015 [Електронний ресурс]. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015#Text
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 "Фінансові інструменти" від 03.11.2020 р., № з1050-01015 [Електронний ресурс]. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>
4. Азаров Ю. Сек'юритизація – передові фінансові технології з управління дебіторською заборгованістю / Ю. Азаров // Юридична газета. – 2003. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yur-gazeta.com/ru/oarticle/80/>.
5. Бурденко І.М. Фінансові інструменти: особливості їх класифікації / І.М. Бурденко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 4. – С. 24-31.
6. Вовчак О. Д., Гальків Л. І., Демчишин М. Я. Стан і проблеми розвитку банківського кредитування сільськогосподарських підприємств України. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2018. Вип. 3 (26). С. 30–37 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i26.143846>
7. Гмиря В.П. Кредитний механізм фінансування аграрного виробництва України. Вісник Університету банківської справи. 2015. № 2 (23). С. 54–62.
8. Григор'єва Х. Правовий аналіз форвардних закупівель зерна як засобу державної підтримки сільськогосподарських підприємств. Підприємництво, господарство і право, 2016. №5. С. 47-52.
9. Луценко Ю.А., Фещенко В.В. Хеджування фінансових ризиків та сучасний ринок деривативів для підприємств аграрного сектору економіки. Фінанси України. 2014. № 11. С. 98–108.
10. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору» - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2020/04/Grain-Market-Research_27.4.2020.ukr_.pdf

References

1. Mizhnarodnyy standart bukhgalters'koho obliku 32 (MSBO 32). Finansovi instrumenty: podannya vid 01.01.2012 r., № 929_029 [Elektronnyy resurs]. // Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. – Rezhym dostupu: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_029#Text
2. Mizhnarodnyy standart bukhgalters'koho obliku 39 (MSBO 39). Finansovi instrumenty: vyznannya ta otsinka vid 17.10.2013 r., № 929_015 [Elektronnyy resurs]. // Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. – Rezhym dostupu: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015#Text
3. Natsional'ne polozhennya (standart) bukhgalters'koho obliku 13 "Finansovi instrumenty" vid 03.11.2020 r., № z1050-01 015 [Elektronnyy resurs]. // Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>

4. Azarov YU. Sek'yurytyzatsiya – pere-dovi finansovi tekhnolohiyi z upravlin-nyadebitors'koyuzaborhovanistyu / YU. Azarov // Yury-dychnahazeta. – 2003. – № 3 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.yur-gazeta.com/ru/oarticle/80/>
5. Burdenko I.M. Finansovi instrumenty : osoblyvosti yikhklasifikatsiyi / I.M. Burdenko // Aktu-al'niproblemy ekonomiky. – 2006. – № 4. – С. 24-31.
6. Vovchak O. D., Hal'kiv L. I., Demchyshyn M. YA. Stan i problem rozvytku bankivs'koho kredyuvannya sil'skohospodars'kykh pidpryyemstv Ukrainy. Finansovo-kredytnadiyal'nist': problem teorii ta praktyky. 2018. Vyp. 3 (26). S. 30–37[Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i26.143846>
7. Hmyrya V.P. Kredytnymekhanizmfinsanuvannyaah-rarnohovyrobnystvaUkrayiny. Visnyk Universytetu bankivs'koyi spravy. 2015. № 2 (23). S. 54–62
8. Hryhor'yeva KH. Pravovyy analiz forvardnykhza-kupivel' zerna yak zasobu derzhavnoy i pidtrymky sil'skohospodars'kykh pidpryyemstv. Pidpryyem-nystvo, hospodarstvo i pravo, 2016. №5. S. 47-52.
9. Lupenko YU.A., Feshchenko V.V. Khedzhuvannyaafinanso-vykhryzykivtasuchasnyrynokderyvatyvivdlyapidpryyemstvahrano-hosektoruekonomiky. Finansy Ukrayiny. 2014. № 11. S. 98–108.
10. Proekt USAID «Transformatsiyafinansovohosekto-ru» - [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2020/04/Grain-Market-Research_27.4.2020.ukr_.pdf

Manuhina M.Y., Tatsii I.V. Expiriens and prospects use of derivatives financial instruments in the agricultural sector of Ukraine

In the context of reforming the Ukrainian economy, the primary task is to ensure the continuity of the process of formation and use of financial resources in the country and abroad. The subjects of the financial system are experiencing a shortage of resources, which is a consequence of the downturn in business activity of enterprises, a decrease in their tax potential, and a deterioration in the investment climate.

The article assesses the practice of using various financial instruments in the system of forming investment resources of the agricultural sector of Ukraine; considered the essence

and classification of financial instruments in accordance with national and international standards.

Rapid integration processes in the domestic agricultural sector lead to the emergence of new financial instruments for attracting investment resources. Particular attention is paid to derivative financial instruments and the possibility of their use in the modern practice of domestic agricultural enterprises.

The main problems faced by the participants of the financial derivatives market are identified, the international experience of their use, as well as the experience of their application in the agricultural sector of the Ukrainian economy, are investigated. The use of modern market instruments for hedging price risks and the direction of development of derivatives as hedging instruments are analyzed using the example of enterprises of the agro-industrial complex. These results indicate the interest of market participants in modern market instruments hedging of price risks, which creates the need for an appropriate national development program derivatives as risk hedging instruments. The factors influencing the demand and use of hedging instruments by the participants of the Ukrainian grain market were identified, recommendations were developed for the development of the use of derivatives in the Ukrainian grain market and the necessary actions on the part of stakeholders, including government bodies, grain market participants, agricultural producers, investors. In order to achieve positive changes in ensuring the sustainable development of the agricultural sector, it is necessary not to dwell on the results obtained, but to work towards the qualitative and territorial deepening of the introduced innovative financial instruments.

Keywords: agricultural producers, investing, financial instruments, derivative financial instruments, derivative, forward, futures, hedging.

Манухіна Марта Юрїївна – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Східноукраїнського національного університету ім. В.Даля, marta.manukhina@gmail.com
Тацій Інна Валеріївна – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, docentiv3@gmail.com

Стаття подана 30.08.2021.